

Creștinismul occidental mai are viitor?

Ce viitor are creștinismul în Occident? Întrebarea nu este nouă. În anul 1977, Jean Delumeau publica o carte cu titlul „Creștinismul se află pe moarte?” Mai aproape de noi, Rene Remond, în „Creștinismul care acuză” (2001) afirma: „Creștinismul suferă astăzi de un fel de discreditare”. Această situație se datorează însăși naturii „ambalajului” istoric al mesajului lui Isus și al transducerii sale în timp: întemeietorul său moare pe cruce; primii apostoli nu erau nici gânditori nici strategii; Biserica a cunoscut erezii, dezbinări, scandaluri. Așadar este inevitabil ca un observator atent să își pună întrebări cu privire la existența și la durata unui astfel de grup religios. De câte ori a fost îngropată Biserica: Nietzsche a declarat că „timpul religiilor s-a terminat; Dumnezeu a murit”. Totalitarismele din secolul trecut au spus același lucru. În Franța, în urmă cu o sută de ani, Jules Ferry, la întrebarea lui Jaures cu privire la obiectivul profund al politicii sale a răspuns: „Scopul meu? Să organizez omenirea fără Dumnezeu.” Sociologii și unii gânditori se complăceau să descrie creștinismul de mâine fără tineret, dezbinat, amenințat de curba identitară, un creștinism care pierdea sub loviturile de berbec ale noilor religii sau ale formelor vechi și noi de necredință și de ateism.

De asemenea este inevitabil să constatăm faptul că inima creștinismului s-a mutat treptat de la nord spre sud. Unele previziuni prevăd pentru anul 2025 – presupunând că rata convertirilor nu se schimbă în mod substanțial – 2 miliarde și 600 de milioane de creștini, din care 663 de milioane în Africa, 640 de milioane în America Latină, 555 de milioane în Europa, 460 de milioane în Asia (Europa este pe locul al treilea). În anul 2050 o cincime din cele trei miliarde de creștini va fi constituită din persoane de culoare ne-hispanice. Fără îndoială provoacă îngrijorare faptul că așa de puțini tineri occidentali frecventează regulat bisericile: un mare număr de copii cresc fără să fi deschis niciodată o Biblie, fără să cunoască riturile creștine, fără să știe că se pot ruga lui Dumnezeu. Ar trebui menționată și scăderea numărului de preoți, scăderea practicii religioase, dificultatea de a transmite credința într-un limbaj mai accesibil, etc.

Și totuși, fenomenul religios este departe de a fi dispărut. Creștinii nu au renunțat la misiunea lor. Acest creștinism a cărui dispariție o prevedeau unii – mă gândesc la acel curajos funcționar municipal din Valence care, după ce a constatat, la 29 august, decesul „numitului Giannangelo Braschi, care exercita profesia de Pontif (Pius al VI-lea)”, a trimis raportul său la Paris, anunțând că Papa care abia murise era cu siguranță ultimul din istorie – da, acest creștinism muribund arată o vitalitate surprinzătoare și rezervă multe surprize. Într-o seară de octombrie din anul 1978 Arhiepiscopul de Cracovia, în inima Europei centrale „marxist-izate”, a fost chemat să ocupe Catedra lui Petru. Și noi care trăim la Roma sau care avem posibilitatea de a vizita Bisericele locale, avem despre Biserică o viziune confortantă: o Euharistie celebrată în Africa, vizitarea unui seminar în America Latină, o biserică dintr-un oraș din Asia plină de credincioși pentru Liturghia zilnică, nu ne fac să ne gândim deloc la o Biserică în agonie. Fără a vorbi despre Zilele Mondiale ale Tineretului sau despre celebrarea înmormântării Papei Ioan Paul al II-lea. Îmi vine în minte o conferință ținută chiar aici de Harvey Cox, în anul 1968. Acesta a prezentat traducerea franceză a cărții lui, „Orașul secular”, și a entuziasmat pe câțiva dintre confrății mei din seminarul francez prezicând eliberarea omului modern de toate arhaismele religioase și de ritualurile învechite. Însă după un an publica „Sărbătoarea nebunilor” și după câțiva ani „Întoarcerea Sacrului”: în ele recunoștea că o lume fără preocupări spirituale este ireală!

Într-adevăr, creștinismul mai are încă multe de spus și va avea întotdeauna. Cuvântul nostru este așteptat chiar dacă nu este luat ca punct de referință. Mărturia noastră ne interpelează. Este impresionant să constatăm că în centrul acestei lumi noi pe care o vedem deschizându-se, fără a ști ce va fi, cu toții – credincioși sau necredincioși, optimiști și pesimiști – suntem constrânși să ne punem întrebările fundamentale, suntem condamnați să ne punem întrebările esențiale. Este harul timpului nostru! Într-un articol din revista „Esprit”, datată în februarie 1966, intitulat „Prospective et utopie, Prevision economique et choix ethique”, Paul Ricoeur afirma că omul modern avea în fața sa patru întrebări, cea a autonomiei, a dorinței, a puterii și a nonsensului: omul de astăzi nu vrea să dea cont nimănui, refuză că este creatură, este triumful individualismului; în măsura în care sunt satisfăcute toate necesitățile fundamentale (pentru cei mai norocoși!), intră în lumea capriciului și a arbitrarului: „vreau totul și vreau imediat!”, este dorința avidă; conflictul dintre națiuni, faptul de a avea numai drepturi fără nici o obligație, face în așa fel încât cel mai arogant, cel mai puternic, să își impună legea; „mai mult, imediat” da,

dar cu ce scop? Se poate trăi fără puncte de referință și fără finalități? Totul pare că a devenit nesemnificativ: munca, sexualitatea, distracția. Orice preot care primește destăinuirile colegilor lui din omenire cunoaște entitatea acestei „descântări”: se visau că sunt liberi și se trezesc sclavi...

Iată o lume care se organizează și se proiectează fără Dumnezeu. Ei bine, împreună cu Karl Rahner spunem că „omul nu există ca om decât atunci când, cel puțin ca întrebarea care neagă și este negată, spune ‘Dumnezeu’” (Curs fundamental despre Credință).

Totuși, recent situația s-a schimbat: Dumnezeu a revenit în spațiul public. Religia a reapărut: cărțile, publicațiile, dezbaterile televizate mișună. Președintele Republicii franceze, Nicolas Sarkozy, făcând urările sale corpului diplomatic, în urmă cu câteva zile, nu a ezitat să declare că schimbarea climatică și întoarcerea religiosului constituie „cele două provocări” ale lumii din secolul XXI. Apoi a precizat: „Convingerea mea este că aceste două provocări vor contribui la structurarea societății internaționale din secolul XXI, poate mai profund decât ideologiile din secolul XX”. Caracterul precar al lumii, violența din societățile noastre și islamul, explică în bună parte această „întoarcere” a lui Dumnezeu! Dar în loc să asigure, religiile provoacă frică. Atentatele de la 11 septembrie 2001, terorismul islamic, conflictele din Orientul Mijlociu nu au originea lor în religii. Însă unii le alimentează cu ingrediente de tip religios. Religia s-a întors, da, dar este percepută ca ceva purtător de conflicte... Oricum ar fi, noi trăim într-un Occident multireligios și suntem constrânși să ne întrebăm cu privire la identitatea noastră spirituală, cu privire la conținutul credinței noastre, cu privire la calitatea mărturiei noastre. Cine suntem cu adevărat noi creștinii? Cine sunt ceilalți? A ne pune asemenea întrebări este o oportunitate: harul unui „creștinism fragil” (Albert Rouet). Pluralismul religios nu îmi trezește neliniște. Ceea ce mă preocupă este să știu dacă creștinii sunt conștienți de comoara pe care o reprezintă credința lor, dacă păstorii lor le oferă mijloacele corespunzătoare pentru ca să fie în stare să dea cont despre speranța care este în ei (cf. 1Pt 3,15), dacă au curajul de a se afirma diferiți.

Ei bine, articolele publicate de „La Croix” ne informează bine cu privire la eforturile făcute de catolici, credincioși și păstori, pentru ca Biserica pe care o formăm noi să fie semn (sacrament) al Celui care „a venit pentru ca oamenii să aibă viață și să o aibă din belșug” (In 10,10). Preocuparea rugăciunii și a formării teologice, eforturile făcute în

vederea unei cateheze mai incisive, un simț al Bisericii mai ascuțit, toate sunt elemente care ne fac să credem că se redescoperă necesitatea unei anumite interiorități. Pe de altă parte, numai în creștinism se găsesc atâția voluntari în acțiune, disponibili pentru a alina situațiile de suferință. În acest sens, reluând o expresie a unui sociolog britanic (Grace Davie), am impresia că creștinii europeni fac parte dintre acei credincioși care trăiesc câteva aspecte ale credinței, în afara oricărei legături cu Biserica lor (believing without belonging – a crede fără a aparține comunității).

Așadar, cum trebuie să privim la viitor? Cu seninătate, deoarece este viitorul nostru. Desigur, suntem o minoritate, dar o minoritate activă și valorile creștine subîntind numeroase „convingeri” laice: demnitatea persoanei umane, libertatea, solidaritatea, respectarea naturii, toate valori care își au propriile rădăcini în humusul creștin. Creștinismul este și creativ: noile comunități, școlile de credință, inițiativele de tot felul pentru a-l sluji pe aproapele. De asemenea nu trebuie uitat că Biserica Catolică este singura instituție capabilă să convoace și să adune atâția tineri. Lucrurile astea ar trebui să spună totuși ceva!

Mă întreb dacă cea mai mare dificultate cu care se ciocnește creștinismul în eforturile sale de evanghelizare și de transmitere a credinței nu este aceea că trebuie să constate că cea mai mare parte dintre contemporanii noștri nu simte nici un fel de necesitate de a fi mântuiți. Ideea că fiecare dintre noi are nevoie de un Mântuitor le este total străină! Poate fi evitat Isus Cristos? Ce-i de făcut? A deveni tot mai mult o Biserică care se roagă, care celebrează și care slujește. Într-o lume multireligioasă ar fi paradoxal ca creștinii, care au ca strămoși în credință pe Augustin, Benedict, Dominic, Tereza de Avila, Francisc de Sales, Elisabeta a Sfintei Treimi – ca să citez numai câteva din marile personalități spirituale din tradiția catolică – să nu mai fie capabili să intre într-un dialog de iubire cu un Dumnezeu personal (pentru că aceasta este rugăciunea).

Liturgia, bine pregătită și celebrată, este fără nici o îndoială manifestarea cea mai vizibilă a prezenței lui Dumnezeu în centrul societății: biserica-edificiu deja de la sine amintește că omul nu trăiește numai cu pâine. Adevărata cetate, spunea Giorgio La Pira este „aceea în care oamenii au casa lor și în care Dumnezeu are casa lui”. O lume care ar fi numai lumea muncii și a producției și care nu ar fi și lumea liturgiei, ar fi de netrăit. O adunare care celebrează, arată că-l primește pe Cristos pentru a-l comunica.

Dacă noi creștinii trebuie să exercităm o putere, este puterea inimii. În lumea dură pe care am fabricat-o, trebuie să demonstrăm că persoana umană nu se reduce la ceea ce arată sau produce, că familia este spațiul natural în care se învață iubirea, că gesturile simple (a spune bună ziua, a asculta, a mulțumi) sunt suficiente adesea pentru a reda speranța celui care se simte refuzat sau, mai rău încă, uitat.

Aș vrea să mărturisesc această putere a inimii, care este probabil cea pe care trebuie să o exercităm în primul rând. „Casa Carității” primește la Bertinoro doisprezece neputincioși grav de care se ocupă un preot de 70 de ani, două călugărițe și 50 de voluntari din parohiile vecine. Am întâlnit-o pe Patrizia, victimă la 37 de ani a unui anevrism cerebral devastator care a făcut-o prizonieră a trupului său. Nu poate să se miște, nici să vorbească. Ea comunică cu ajutorul mișcărilor pleoapelor și a unui computer special care îi arată alfabetul și-i permite astfel să formeze cuvintele. Când m-am apropiat de ea, am văzut că avea capul rezemat de un fular pe care era imprimată această frază: „Eu trăiesc pentru că cineva mă iubește”. Orice comentariu ar fi de prisos. Dar eu spun că creștinismul în Italia și în Europa este și acesta. Și alte exemple ar putea fi citate. Atâția bărbați și atâtea femei, consacrați sau nu, se străduiesc și găsesc în credința lor energia și perseverența pentru ca unul dintre frații lor sau dintre surorile lor să poată crede că, în pofida a toate, viața este frumoasă, că are o demnitate, că viața sa are un sens. Toate acestea nu dintr-un sentiment de compătimire sau pentru a avea conștiința în ordine, ci datorită lui Isus, care a învins răul și moartea pentru noi.

În sfârșit, noi avem responsabilitatea de a vesti evanghelia speranței. Împreună cu Papa Benedict al XVI-lea spunem: „Viața nu este un simplu produs al legilor și al cauzalității materiei, ci în toate și în același timp mai presus de toate există o voință personală, există un Spirit care în Isus Cristos s-a revelat ca Iubire” (Spe salvi, nr. 5). Așadar nu ne putem îndoi de ziua de mâine.

Creștinismul are un viitor frumos în Occident și în altă parte, deoarece va ști, ca și ieri, „să treacă la barbari”, să găsească drumul reînnoirii în fidelitate față de tradiție, așa cum a făcut mereu. Va face asta ca un ferment. Nouă ni se cere doar să fim creștini coerenți, convinși că timpul nostru este mai bun, deoarece Dumnezeu ne-a plantat în acest moment al istoriei pentru ca să aducem roade. Modernitatea nu trebuie să ne provoace frică! Noi

apartinem acestei lumi ca și creștini, și vrem să fim recunoscuți ca atare: „Suntem cetățeni ai acestei lumi și nu din aceia care cer azil!” (Cardinalul G Daneels).¹

Anul 2008

¹ Această temă reprezintă prelucrarea unei intervenții a Cardinalului Jean-Louis Tauran, publicată în ”L’Osservatore Romano”, 10 februarie 2008 și tradusă de pr. Mihai Patrașcu.